

УДК 330.341.(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-1-2>

Курилiна О.В.

кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
відділу досліджень та впровадження інноваційних технологій
Центру запобігання корупції у секторі безпеки та оборони

Kurilina Oksana

Center of prevention of corruption is the sector of safety and defensive

КОРУПЦІЯ ЯК ЗАСАДА ПОШИРЕННЯ ТІНЬОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

CORRUPTION AS THE BASIS FOR THE SPREAD OF SHADOW ACTIVITY

Дослідження корупції проводилось переважно юристами, також робилась спроба розглянути це явище з історичної точки зору. Всебічні дослідження на певних етапах розвитку суспільства з економічної точки зору не проводились. Корупція – це край небезпечне явище, оскільки є ключовим елементом на шляху до переродження демократичного правового середовища в кримінальне. На нашу думку, елементи корупційних діянь, незважаючи на те, що на перший погляд здаються малозначущими, є одними з інструментів ліквідації правової держави, перетворення її на кримінальну. Для більш глибокого дослідження цього питання слід визначити типологію держав залежно від наявності в них корупційної складової. Корупція дає можливість успішно розвиватися тіньовому сектору економіки, тому ці питання ми розглядаємо в єдності.

Ключові слова: тіньова економіка, економічна злочинність, відмивання грошей, корупція, Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму, тероризм, транзитивна економіка, корупційне діяння.

Исследование коррупции проводилось в основном юристами, также делалась попытка рассмотреть это явление с исторической точки зрения. Всесторонние исследования на определенных этапах развития общества с экономической точки зрения не проводились. Коррупция – это крайне опасное явление, поскольку является ключевым элементом на пути к перерождению демократической правовой среды в уголовную. По нашему мнению, элементы коррупционных деяний, несмотря на то, что на первый взгляд кажутся малозначимыми, являются одними из инструментов ликвидации правового государства, превращения его в уголовное. Для более глубокого исследования этого вопроса следует определить типологию государств в зависимости от наличия в них коррупционной составляющей. Коррупция дает возможность успешно развиваться теневому сектору экономики, поэтому эти вопросы мы рассматриваем в единстве.

Ключевые слова: теневая экономика, экономическая преступность, отмывание денег, коррупция, Евразийская группа по противодействию легализации преступных доходов и финансированию терроризма, терроризм, транзитивная экономика, коррупционное деяние.

The problem of corruption investigation was carried out mainly by lawyers; an attempt was made to study this phenomenon from the historical point of view. Comprehensive studies at certain stages of the development of society from the economic point of view were not carried out. In this article, we will try to base the classification of states on the level of shadowing of the economy in ours to show also the level of corruption. Corruption as a phenomenon is extremely dangerous, such as it is a key element on the road to the degeneration of the democratic legal environment into a criminal one. In our opinion, the elements of corrupt acts, which at first glance they would be of little significance, are one of the means of eliminating the rule of law, making it criminal. For a more in-depth study of this issue, one should determine the typology of states regarding the existence of a corruption component in them. Corruption provides the opportunity to successfully develop the shadow economy; therefore, we consider these questions in unity.

Key words: shadow economy, economic crime, money laundering, Eurasian Anti-Money Laundering and Terrorist Financing Terrorism Group, terrorism, transitive economic, corruption act.

Постановка проблеми. Корупція як вкрай небезпечно явище є ключовим елементом на шляху до переродження демократичного правового середовища у кримінальне. На нашу думку, елементи корупційних діянь, незважаючи на те, що на перший погляд здаються малозначущими, є одними з інструментів ліквідації правової держави, перетворення її на кримінальну.

Для більш глибокого дослідження цього питання слід визначити типологію держав залежно від наявності в них корупційної складової. Корупція дає можливість успішно розвиватись тіншовому сектору економіки, тому ці питання ми розглядаємо в єдності. У зв'язку з цим слід проводити всебічні дослідження цього питання, щоби розробити систему заходів на певному етапі розвитку держави щодо боротьби з корупцією та відмиванням грошей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню зазначеної проблематики приділяли увагу Л. Абалкін, В. Бородюк, З. Варналій, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Засанський, А. Іващенко, Ю. Козлов, О. Осипенко, С. Пирожков, Т. Приходько, В. Попович, В. Предборський, О. Турчинов та інші вчені.

У сучасних наукових дослідженнях недостатньо розглянуто стан планування та вжиття заходів, які спрямовані на боротьбу з організованою міжнародною економічною злочинністю.

Метою статті є визначення організаційних основ діяльності міжнародних організацій у сфері запобігання поширенню організованої економічної злочинності; оцінювання сучасного стану організації міждержавної координації під час вжиття фінансових заходів щодо боротьби з відмиванням грошей та антикорупційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування концепції нової економічної стратегії розвитку економіки, визначення пріоритетних напрямів економічної діяльності потребують розроблення новітніх систем щодо запобігання корупційних явищ, які є основними загрозами здійснення реформ. Корупція є основою формування кримінальної економіки, складовим елементом якої є тіндова економіка, що, як зазначається фахівцями Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (Financial Action Task Force, FATF), є основою терористичної загрози.

Корупція – це використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей задля одержання неправомірної вигоди. Розгорнуте визначення містить Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» [8].

Різні держави залежно від історичного розвитку, соціальних та політичних особливостей перебували на певних етапах розвитку корупції. Особливо сильно це явище розвивається в

транзитивних економічних системах. Транзитивну економіку часто ототожнюють з перехідною, і це неправильно.

Транзитивність – це постійно діючий стан, який пов'язаний з особливістю економічних систем.

Проблему корупції потрібно розглядати з огляду на етапи розвитку держав під час порушення дії об'єктивних економічних законів та впливу на механізми управління економічною та фінансовою системами криміногенних факторів Схеми генезису корупційної діяльності.

У статті ми робимо спробу вдосконалити класифікацію етапів розвитку держав під час порушення дії об'єктивних економічних законів, її етапів, що була розроблена Василем Засанським [1, с. 18–19].

Оскільки корупційна діяльність є фундаментом кримінально-тіньової економіки та корумпованого суспільства, ми її розглядаємо в єдності з етапами розвитку тіньової економіки.

1) З одного боку, на цьому етапі діють об'єктивні економічні закони, нормальне функціонування та взаємодія політичного, економічного та соціального механізмів відбуваються в рамках законодавчого простору. Мають місце взаємодія законодавчої та виконавчої влади, стабільне функціонування економіки, політична та соціальна рівновага, відсутність корумпованості влади. З іншого боку, на цьому етапі утворюється поділ економічного простору на законодавчий, де діє офіційне законодавство, та корумповано-тіньовий, антагоністичний до інтересів централізованих систем управління.

2) На цьому етапі діють об'єктивні економічні закони, нормальне функціонування та взаємодія політичного економічного та соціального механізмів відбуваються в рамках законодавчого простору. Мають місце взаємодія законодавчої та виконавчої влади, переважно стабільне функціонування економіки, політична та соціальна рівновага, відсутність корумпованості влади. Посилюється вплив тіньової економіки на структурно-функціональні елементи економічної системи, яка впливає на соціальну якість кризової економіки, існування тіньової економіки, зростає соціальне протистояння. Відбувається процес взаємного існування двох протилежних економічних механізмів, вони впливають один на одного. На другому етапі створюються умови співпраці адміністративного апарату державної влади з економічними та фінансовими злочинними угрупованнями. Відбувається поступове втягування сфери управління економікою в тіньову економіку. Мають місце поглиблення кризи економічної та фінансової

системи, загострення економічних протиріч, що ведуть до третього етапу.

3) На цьому етапі дія об'єктивних економічних законів сповільнюється, функціонування та взаємодія політичного, економічного та соціального механізмів в рамках законодавчого простору неадекватні. Взаємодія законодавчої та виконавчої влади супроводжується протиріччями, відсутність корумпованості влади загалом супроводжується корумпованістю окремих посадових осіб. Це веде до кризи економічної та фінансової системи. На третьому етапі внаслідок порушення дії основних економічних законів відбувається злам економічної системи на користь тінізації. Він включає зовнішній та внутрішній фактори. Зовнішній фактор пов'язаний зі втручання держави через систему управління в діяльність суб'єктів господарювання, обмеженнями, заборонами, а також податковим чи іншим фіскальним тиском щодо їх діяльності; вимаганням державними чиновниками грошових винагород за ту чи іншу вирішену проблему; формуванням потужного зрізу організованої злочинності в загальнодержавному середовищі. Зростає підвищення ефективності протиправної діяльності, протидії засобам суспільного контролю й захисту, які з'явилися у криміналітеті в сучасних умовах, позаекономічному (зокрема, протиправному) та економічному тиску на господарюючого суб'єкта з боку кримінальних елементів, інших суб'єктів господарювання, управлінського апарату. За набуття корупцією розмірів, які загрожують існуванню держави, третій етап перетворюється на четвертий.

4) На цьому етапі об'єктивні економічні закони не функціонують, немає взаємодії політичного, економічного та соціального механізмів в рамках законодавчого простору. Мають місце антагоністичні протиріччя між законодавчою та виконавчою владою, корумпованість влади сягає 70%, існування суспільного організму перебуває під загрозою, утворюється система кримінальної економіки. Держава перетворюється на механізм, де діють суб'єктивні закони фінансових диспропорцій, на корумповану соціально небезпечну для нормального розвитку систему, де відмиваються великі банківські та фінансові кошти з усього світового співтовариства. Тут утворюється система кримінальної економіки, що є основною ланкою кримінальної діяльності, яка в змозі активно вишукувати нові резерви підвищення рівня шкоди суспільству. Відбувається створення структури потужної організованої економічної злочинності, системи корумпованої діяльності. Державні інститути працюють на поглиблення корупції. Четвертий етап перерос-

тає в п'ятій, де формується потужний зріз організованої злочинності в загальнодержавному середовищі.

5) На цьому етапі об'єктивні економічні закони не функціонують, немає взаємодії політичного, економічного та соціального механізмів в рамках законодавчого простору. Мають місце антагоністичні протиріччя між законодавчою владою та залученням переважно банківського сектору економіки. Корупція поступово переростає в міжнародне явище. Держава перетворюється на механізм підтримки терористичних світових організацій, що загрожує всій світовій спільноті. Відбувається транснаціоналізація економічної злочинності виконавчою владою, а також повна корумпованість влади [1, с. 18–19].

Виходячи з вищевикладеного, ми пропонуємо таку типізацію корупційної діяльності.

1) На цьому етапі функціонування макроекономічного простору відбувається під дією об'єктивних економічних законів. Підприємницька діяльність здійснюється в рамках правового поля. Є поодинокі прояви тіньової та корупційної діяльності.

2) На цьому етапі функціонування макроекономічного простору відбувається під дією об'єктивних економічних законів. Підприємницька діяльність здійснюється в рамках правового поля. Посилюється вплив тіньової економіки на основі корупційної діяльності. Створюються умови, розробляються корупційні схеми співпраці адміністративного апарату державної влади з економічними та фінансовими злочинними угрупованнями. Відбувається поступове втягування сфери управління економікою в тіньову економіку. Поглиблення кризи економічної та фінансової системи, загострення економічних протиріч ведуть до третього етапу.

3) На цьому етапі функціонування макроекономічного простору порушується. Підприємницька діяльність поступово виходить з рамок правового поля, що приводить до появи соціально-економічної кризи. Формується система кримінальної економіки на основі корумпова-

ної діяльності. Державні інститути працюють на поглиблення корупції.

4) На цьому етапі підприємницька діяльність на 70% виходить з рамок правового поля. Система кримінальної економіки стрімко розвивається, утворюється структура потужної організованої економічної злочинності, системи корумпованої діяльності. Державні інститути стають елементом корупції.

5) На цьому етапі утворюється кримінально-корумпований макроекономічний простір. Підприємницька діяльність здійснюється в полі «понять». Об'єктивні економічні закони не функціонують. Корупція набуває масштабів міжнародного явища. Відбувається утворення міжнародних кримінально-корумпованих союзів.

Висновки з проведеного дослідження.

З вищевикладеного випливає висновок, що комплексних досліджень корупції як визначальної складової організованої злочинності з економічної та з юридичної точок зору не проводилось. Не розглядали в сукупності це питання й на міждержавних рівнях. Так, зокрема, як уже зазначалось вище, немає постійно діючого міжнародного підрозділу з дослідження цього явища та розроблення рекомендацій щодо його зменшення. Тероризм глобалізується, його основою стають міжнародна тіньова діяльність, корупція. Корупція як загрозливе явище для демократичних економік має транзитивно-міжнародний характер. Корупційні діяння можуть виявлятися на мікро-, макро-, та мегарівнях. Транзитивно-міжнародні корупційні діяння – це вкрай загрозливе явище, яке постійно трансформується відповідно до економіко-політичного стану суспільства. Варто відзначити, що в процесі трансформації корупції як такої утворилась гібридна корупція, яка є поєднанням політичної економічної корупції.

Для вирішення зазначених питань необхідно, на наш погляд, створити постійну діючу міжнародну міжвідомчу координаційну раду з питань боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму та корупції.

Список використаних джерел:

1. Засанський В. Детінізація економіки в перехідних суспільствах: управлінський аспект : монографія. Львів : Політекс, 1998. 309 с.
2. Турчинов О. Тіньова економіка: теоретичні основи дослідження. Київ : АртЕк, 1995. 300 с.
3. Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей. URL: <http://www.fedsfm.ru/content/files/documents/20mini.pdf>.
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. URL: <http://www.ssmc.gov.ua/activities/finmonitoring/interdocs>.
5. Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму : Директива Європейського парламенту. URL: <http://www.ssmc.gov.ua/activities/finmonitoring/interdocs>.

6. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_948.
7. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.
8. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
9. Anticorruption portal. URL: <http://www.acrc.org.ua>.